

Slovak international scientific journal

№39, 2020

Slovak international scientific journal

VOL.2

The journal has a certificate of registration at the International Centre in Paris – ISSN 5782-5319.

The frequency of publication – 12 times per year.

Reception of articles in the journal – on the daily basis.

The output of journal is monthly scheduled.

Languages: all articles are published in the language of writing by the author.

The format of the journal is A4, coated paper, matte laminated cover.

Articles published in the journal have the status of international publication.

The Editorial Board of the journal:

Editor in chief – Boleslav Motko, Comenius University in Bratislava, Faculty of Management

The secretary of the journal – Milica Kovacova, The Pan-European University, Faculty of Informatics

- Lucia Janicka – Slovak University of Technology in Bratislava
- Stanislav Čerňák – The Plant Production Research Center Piešťany
- Miroslav Výtisk – Slovak University of Agriculture Nitra
- Dušan Igaz – Slovak University of Agriculture
- Terézia Mészárossová – Matej Bel University
- Peter Masaryk – University of Rzeszów
- Filip Kocisov – Institute of Political Science
- Andrej Bujalski – Technical University of Košice
- Jaroslav Kovac – University of SS. Cyril and Methodius in Trnava
- Paweł Miklo – Technical University Bratislava
- Jozef Molnár – The Slovak University of Technology in Bratislava
- Tomajko Milaslavski – Slovak University of Agriculture
- Natália Jurková – Univerzita Komenského v Bratislave
- Jan Adamczyk – Institute of state and law AS CR
- Boris Belier – Univerzita Komenského v Bratislave
- Stefan Fišan – Comenius University
- Terézia Majercakova – Central European University

1000 copies

Slovak international scientific journal

Partizanska, 1248/2

Bratislava, Slovakia 811 03

email: info@sis-journal.com

site: <http://sis-journal.com>

CONTENT

ECONOMY

Volontyr L., Potapova N.

INFORMATION SUPPORT FOR FORECASTING THE
REGULATORY MONETARY VALUATION OF
AGRICULTURAL LAND IN UKRAINE..... 3

Hutsalenko O.

ECOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF ORGANIC
BEEKEEPING PRODUCTION 10

Tomashuk I.

STATE REGULATION AS A TOOL FOR INCREASING THE
COMPETITIVENESS OF RURAL AREAS OF UKRAINE... 23

Chudak L.

COMPLIANCE CONTROL IN CORPORATE
MANAGEMENT..... 43

Shevchuk O.

FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE. FORECAST
AND ADEQUACY OF THE MATHEMATICAL MODEL... 52

Ruzakova O.

CONSISTENCY OF EXPERT OPINIONS DETERMINATION
IN FINANCIAL ANALYSIS WITH USE SPECTRAL
APPROACH..... 60

POLITICAL SCIENCES

Bader A.

DETERMINATION AND CLASSIFICATION OF WAR AND
MILITARY CONFLICT AS A TYPES OF ARMED
VIOLENCE 70

6. Інформація про нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення, 01.01.2018. [Електронний ресурс]. URL: http://land.gov.ua/wp-content/uploads/2017/02/NGO_SG_01_01_2018.xls.

7. Volontyr L., Zelinska O., Potapova N. Econometric modeling in formation of optimal price for implementation of agricultural products. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2019. №5. С. 83-93.

8. Сухомлін Л. В. Концептуальні питання грошової оцінки сільськогосподарських угідь в умовах становлення ринку земель. [Електронний ресурс]. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Chem_Biol/Vkhnu_ekon/2011_12/pdf/22.pdf.

9. Методика нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення. [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/8312016/print1445585528568958>.

10. Agriculture, value added (% of GDP (n.d.)). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=UA>.

11. Net Primary Productivity (1 month - Terra/MODIS (n.d.)). URL: https://neo.sci.gsfc.nasa.gov/view.php?datasetId=MO_D17A2_M_PSN.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА

Гуцаленко О.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
завідувач кафедри аудиту та державного контролю
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця*

ECOLOGICAL AND ECONOMIC ASPECTS OF ORGANIC BEEKEEPING PRODUCTION

Hutsalenko O.

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Head of the Department of Audit and State Control
Vinnytsia National Agrarian University*

Анотація

У статті розглядаються основні тренди екологізації життя, зокрема такі, що стосуються галузі бджільництва. Окреслені найперспективніші види діяльності та виділено ряд факторів, що можна використати суб'єктами діяльності для формування підприємницького потенціалу сільських територій. Відображено доцільність запровадження методів органічного бджільництва. Висвітлено вимоги до виробництва органічної продукції бджільництва згідно українського законодавства та відносно вимог ЄС. Описано процедуру сертифікації та охарактеризовано сертифікаційні органи, які діють на території України. Відображено тенденції та стан ринку органічної продукції бджільництва, визначено поняття «ціни» та «цінності» органічної продукції. Виділено ряд факторів, що впливають на функціонування галузі бджільництва, визначено ризики та запропоновано заходи по їх мінімізації. Для ефективного функціонування галузі запропоновано використовувати канали збуту та збутові стратегії виходячи з закордонного досвіду та з урахуванням української специфіки. Узагальнено проблеми галузі органічного бджільництва, визначено основні пріоритети та запропоновано шляхи реалізації поставлених завдань.

Abstract

The article deals with the main trends of greening of life, in particular those related to the beekeeping industry. The most promising activities are outlined and a number of factors are identified that can be used by the entities to form the entrepreneurial potential of rural theories. The expediency of introducing organic beekeeping methods is reflected. Requirements for production of organic beekeeping according to the Ukrainian legislation and regarding the requirements of the EU are covered. The certification procedure is described and the certification bodies operating in the territory of Ukraine are characterized. The trends and the state of the organic beekeeping market are reflected, the concepts of "price" and "value" of organic produce are defined. A number of factors affecting the functioning of the beekeeping industry were identified, risks identified and measures taken to minimize them. For effective functioning of the industry it is suggested to use marketing channels and marketing strategies based on foreign experience and taking into account the Ukrainian specificity. The problems of organic beekeeping have been generalized, the main priorities have been identified and the ways of realization of the set tasks have been proposed.

Ключові слова: ринок, бджільництво, органічна продукція, ефективність, маржа, стратегія, маркетингове управління, ціна і цінність, сертифікація, ризики.

Keywords: market, beekeeping, organic produce, efficiency, margin, strategy, marketing management, price and value, certification, risks.

В сучасному світі, основними трендами розвитку та підвищення якості життя є екологізація життєзабезпечення, ощадливе використання ресурсів та розвиток технологій виробництва харчових продуктів, безпечних для життя. Безпечність продуктів харчування стає важливим фактором при виборі продукції споживачем, адже вироблена продукція сільського господарства, без застосування мінеральних добрив, хімічних засобів та шкідливих кормових добавок є не лише запорукою чистоти доквілля а й здоров'я людини.

Найперспективнішим видом діяльності на сільських територіях, за даних умов, є органічне виробництво. Зокрема, важливу роль відіграє формування і розвиток ринку органічної продукції бджільництва. Ефективно використовуючи унікальні якості суб'єктів підприємницької діяльності, можливості, ресурси і компетенції сільської соціально-економічної системи можна сприяти не лише популяризації і розвитку органічного бджільництва а й формуванню підприємницького потенціалу сільських територій. Маржа при виробництві органічних продуктів, в тому числі й продукції бджільництва, в декілька разів вища ніж при виробництві традиційних, що є додатковим стимулом і фактором зростання підприємницького потенціалу як сільських територій так і економіки країни в цілому. Окрім цього, забезпечуючи населення якісними, безпечними продуктами харчування, органічне виробництво сприяє покращенню здоров'я нації та підвищує рівень продовольчої безпеки країни.

Роль органічного виробництва у формуванні підприємницького потенціалу сільських територій в цілому висвітлено у праці Ракович О.А. [1] а формування та розвиток органічного виробництва продукції бджільництва у світі та в Україні досліджувались такими вченими як Ковальчук І.І. [2], Лосев О.М. [3], Пясковский В.М. [4], Єфіменко Т.М. [5]. Органічне виробництво на сільських територіях Шкуратова О.І. [6] розглядає як систему, що базується на способі життя сільського населення в певних умовах навколишнього природного середовища. Проте, еколого-економічні аспекти виробництва органічної продукції бджільництва висвітлені не в повній мірі та потребують подальшого дослідження.

Бджільництво є найдавнішим людським промыслом з багатовіковою історією, а Україну в світі позиціонують як батьківщину культурного бджільництва. Дана галузь сільського господарства в країні забезпечує як запилення ентомофільних сільськогосподарських культур так і виробництво різноманітної продукції бджільництва для потреб населення і для різноманітних галузей.

Станом на 2019 рік в Україні налічується близько 90 тисяч пасічників, які обслуговують 2 млн бджолородин. Медоносна база в Україні налічує 6 млн. га соняшника, які забезпечують медозбір близько 40 кг/бджр. Аналіз структури виробленого в Україні меду свідчить, що основна частка його припадає на соняшниковий мед (65%) а основними виробниками меду в країні є Вінницька, Донецька,

Дніпропетровська, Запорізька, Житомирська, Миколаївська, Полтавська і Кіровоградська області, забезпечуючи 70% виробництва всього українського меду.

Будучи на позиції лідера в рейтингу європейських виробників меду та обіймаючи третє світове місце за експортом (67,8 тис. т), Україна подає обнадійливі перспективи по експорту та валютних надходженнях (133 млн. доларів). Виробляючи 6% світового меду (понад 100 тис.тонн меду на рік), українці постачають мед в 35 країн світу (США, Німеччина, Польща). Дозвіл на експорт при цьому має 68 виробників та переробників меду. Найбільша частка експорту (75 %) припадає на Польщу та Німеччину. Частково, це пов'язано з підписанням Угоди про асоціацію з ЄС, яка передбачає скасування імпорتنних мит для більшості продукції, яка експортується з України. Для меду (товарний код 040900) ставка ввізного мита дорівнює 0% при застосуванні квот. Розміри квот за Угодою становлять - 5000 тонн/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 6000 тонн/рік. За вже використаних квот ставка становить 17,3%. Для отримання преференційного доступу на ринок ЄС (зниженні ставки ввізного мита) необхідно підтвердити походження ("національність") товару з України та отримати Сертифікат EUR.1. Щодо меду діє правило походження «Товар повністю вироблений в Україні», тобто тільки повністю вироблений в Україні мед може отримати Сертифікат EUR.1.

Основними споживачами меду у світі, практично в рівній мірі, є США і ЄС. Україна, збільшила експорт меду більше ніж у два рази до Європи за останні п'ять років, проте, основним постачальником меду до ЄС залишається Китай. Також загострює конкуренцію Аргентина, що збільшила поставки меду в дане угруповання майже в 3,5 рази. Проте, збільшення обсягів виробництва українського меду в шість разів з 2012 року не підтверджені кількістю бджолосімей. В цілому, динаміка експорту мала позитивну тенденцію аж до 2017 року, проте в 2018 - експорт українського меду зменшився на \$98 млн або 49,4 тис.тонн що становить 27%. Україна, втрачаючи лідируючі позиції найбільших експортерів меду, зайняла, за підсумками 2018 року, п'яте місце проти третього місця в 2017 році. В цьому році, за попередніми даними, ситуація дещо покращилась. Так, за січень-жовтень 2019 року було експортовано 37,9 тис.тонн меду на суму \$72,5 млн, що є на 43% більше аналогічного періоду 2018 року [7]. Необхідно відмітити, що експортне ціноутворення на ринку меду здійснюється в умовах ринкової кон'юнктури, сформованої ключовими світовими гравцями.

Значна кількість аграріїв розуміють доцільність та важливість поєднання двох складових виробництва сільськогосподарської продукції: це сама технологія виробництва і бджільництво, як ефективний засіб підвищення урожайності та покращення якості фруктів, овочів, технічних та інших культур. Так, бджільництво можна розглядати як вагомий еколого-економічний чинник сільськогосподарського виробництва. Особливого значення в

даному відношенні набуває органічне бджільництво, що поєднує не лише максимально наближені до природних методів ведення бджільництва, а й підтвердження відповідності даних методів встановленим правилам і вимогам. Виникнення та становлення сфери органічного аграрного виробництва зумовлене світовими потребами збалансованого розвитку агроекологічної системи. Органічне виробництво - це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів в поєднанні зі збереженням біологічного різноманіття природи, високим стандартом належного утримання тварин, технологій виробництва продуктів, виготовлених на процесах природного (органічного) походження та із природних речовин [8].

У світі лідером з виробництва і експорту органічного меду є Бразилія (близько 40 тис. т, до 20 тис. т експорт), Аргентина - 1300 т, Мексика - 1150 т. Активно цим шляхом йде Туреччина, яка виробляє більше 400 т органічного меду. Серед європейських країн особливими темпами розвивається органічне виробництво в Болгарії. Асоціація органічного бджільництва цієї держави за десятиліття суттєво розширилась і вже має у виробництві більше 45 тис. бджолосімей [7]. Вірменія домоглася продажу органічного меду у Південну Корею.

Головними імпортерами органічного меду в світі є США, Японія і країни ЄС. До Німеччини органічний мед постачають 54 країни світу. Він складає 5% споживчого ринку [5, 7]. Зараз відзначаються особливо швидкі темпи зростання органічної продукції бджільництва. Вже відбулося два Конгреси (в Болгарії та Мексиці) з органічного бджільництва. На Конгресі Апімондії у Києві (жовтень 2013 року) відбувся круглий стіл і в Туреччині (2017 рік) теж розширили обговорення цих питань. Так, світовий ринок продовжує підвищувати вимоги до екологічно чистої та безпечної продукції сільського господарства, яку можливо отримати лише за умов біологічного (органічного) землеробства. Останнє передбачає повне вилучення з технології вирощування культур агрохімікатів та заміщення їх природними, органічними засобами.

Завдячуючи сприятливим природно-кліматичним умовам, родючим ґрунтам, специфічним умовам господарювання та значному ринку потенційних споживачів, органічна продукція бджільництва є одним із найперспективніших видів виробництва. Основу її складає комплексна програма, що базується на стандартах Євросоюзу і Детальних правилах виробництва продукції бджільництва в Україні та включає всю систему, від кормової бази до реалізації кінцевому споживачеві. Основними перевагами даного виробництва є екологічна складова та значно вища ціна органічного продукту в порівнянні з традиційним, а недоліками – процедура та вартість сертифікації всіх ланок виробництва та реалізації продукції.

В Україні, з 2 серпня 2019 року вступив в дію Закон "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної

продукції" що визначає основні принципи, вимоги, засади правового регулювання функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями держполітики у зазначених сферах, у тому числі продуктів бджільництва. Згідно даного закону, всі виробники органічної продукції та сертифікаційні органи повинні бути внесні в відповідні реєстри для здійснення діяльності на ринку органічної продукції України до 2 лютого 2021 року. На сьогоднішній день триває так званий трансформаційний період для введення відповідних коректив і здійснення всіх юридично-організаційних процедур учасників ринку.

Виробники органічної продукції бджільництва в своїй діяльності користуються затвердженими 23 березня 2016 року №208 Детальними правилами виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва (рис.1).

Даний документ чинний до 6 червня 2020 року, надалі в дію вводиться Порядок (детальні правила) органічного виробництва та обігу органічної продукції, що містить в собі додаткові вимоги до органічного бджільництва. Розглянемо дані правила та відмінність їх від діючих більш детальніше.

Так, під час вибору порід бджіл не вимагається використовувати виключно місцеві екотипи бджоли медоносної (*Apis mellifera*) а рекомендується надавати перевагу місцевим екотипам бджоли медоносної (*Apis mellifera*) відповідно до вимог породного районування. А у разі оновлення пасік дозволяється замінити неорганічними бджолиними матками і роєм не 10% а 20% маток і роєм на рік, за умови, що матки і робочі бджоли поміщаються у вулики із стільниками або вощиною, які мають органічне походження. Проте, дана вимога не поширюється на перехідний період для пасік.

Більш детальніше прописано правила перехідного періоду, під час якого слід віск замінити воском з органічного бджільництва. Використання бджолиного воску неорганічного походження дозволяється під час формування пасік або під час перехідного періоду в обсягах, необхідних для забезпечення життєдіяльності бджолиних сімей, лише у разі, коли віск органічного походження відсутній на ринку органічної продукції, коли віск не забруднено речовинами, забороненими до використання під час виробництва органічної продукції або віск отримано із запечатаних комірок.

Не змінилися вимоги відносно розташування пасік у радіусі трьох кілометрів до джерел нектару і пилку переважно органічних рослин та/або дикоросів, лісів або рослин, що не оброблялися з використанням речовин, заборонених до використання у процесі органічного виробництва. Проте, мають бути враховані при розміщенні пасік додатково також і вимоги Закону України "Про бджільництво".

Детальні правила виробництва органічної продукції (сировини)	
1. Загальні положення	Визначають вимоги виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва і є обов'язковими для виробників (фізичних або юридичних осіб), які займаються виробництвом органічної продукції (сировини) бджільництва, основою якого є виключення з технологічного процесу застосування хімічних добрив та пестицидів синтетичного походження, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, відповідно до діючого законодавства у цій сфері та технологічні особливості при її виробництві.
2. Загальні вимоги виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва	<p>2.1. При виробництві органічної продукції (сировини) бджільництва застосовуються загальноприйняті технологічні операції виробництва продукції бджільництва з урахуванням вимог, встановлених цими Детальними правилами.</p> <p>2.2. В процесі виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва її виробник повинен забезпечити:</p> <ul style="list-style-type: none"> а) використовувати бджіл відповідно до породного районування; б) виробляти і використовувати лише органічні корми; в) вулики та обладнання повинні відповідати вимогам, які передбачені цими Детальними правилами; г) лікувати бджіл необхідно проводити у відповідності з вимогами, які передбачені цими Детальними правилами.
3. Вимоги щодо походження, розмноження та відтворення бджіл	<p>3.1. Необхідно використовувати виключно місцеві екотипи бджоли медоносної (<i>Apis mellifera</i>).</p> <p>3.2. Дозволяється замінити бджолиними матками і роєм 10% маток і рою на рік за умови, що матки і робочі бджоли поміщаються у вулики з стільниками або вошиною, які мають органічне походження.</p> <p>Дозволяється відтворення пасік іншими бджолами лише у випадку високої смертності бджіл, спричиненої проблемами зі здоров'ям або катаклізмами за відсутності можливості використання бджіл з пасік, які здійснюють органічне виробництво продукції (сировини) бджільництва.</p> <p>Відповідні тимчасові дозволи мають надаватися уповноваженим органом з оцінки відповідності.</p>
4. Вимоги щодо утримання бджіл	<p>4.1. Пасіки слід розміщати в місцях, які можуть забезпечити джерела нектару і пилку, що у радіусі 3 км від пасіки, складаються в основному з органічно вирощених культур та випадкової рослинності (дикоросів) або лісів чи культур, які не є органічно вирощуваними, але до яких застосовуються методи незначного впливу на довкілля.</p> <p>Зазначені вище вимоги не стосуються місць, де відсутнє цвітіння або де бджоли знаходяться у стані спокою.</p> <p>Пасіки повинні розміщатися на достатній відстані від джерел, які можуть викликати забруднення продуктів бджільництва або погіршення здоров'я бджіл.</p> <p>Зона розташування пасіки реєструється (на карті відповідного масштабу з переліком місць розташування вуликів), а вулики ідентифікуються. Сертифікаційний орган слід узгоджений термін інформувати про переміщення пасік.</p> <p>4.2. Вулики повинні виготовлятися в основному з природних матеріалів, які не створюють загрози забруднення довкілля або сільськогосподарської продукції. В них можна використовувати лише природні продукти, такі як прополіс, віск і рослинні олії.</p> <p>4.3. Бджолиний віск для нових сімей має бути вироблений у органічних підрозділах та відповідно не забруднений речовинами, які не дозволені до використання в органічному виробництві.</p> <p>4.4. Для створення нових пасік або під час перехідного періоду використання неорганічного бджолиного воску дозволяється лише у наступних випадках:</p> <ul style="list-style-type: none"> бджолиний віск з органічних господарств відсутній на ринку; доведено, що він не забруднений речовинами, які не дозволені до використання в органічному виробництві, а також за умови його походження з вуликів.
5. Вимоги щодо годівлі бджіл та кормів	<p>5.1. В кінці продуктивного сезону у вуликах слід залишати достатні для зимівлі запаси меду і пилку.</p> <p>5.2. Підгодівля бджолиних сімей дозволяється лише, якщо виживання бджіл є під загрозою у зв'язку з кліматичними умовами, і лише в термін між останнім забором меду і за 15 днів до початку наступного періоду медозбору.</p> <p>У випадку довготривалих виняткових погодних умов або катаклізмів, які перешкоджають виробництву нектару дозволяється годувати бджіл органічним медом, органічним цукровим сиропом або органічним цукром.</p> <p>Дозволяється проводити годівлю бджіл органічним медом, органічним цукром або органічним цукровим сиропом лише у випадку довготривалих виняткових погодних умов або катаклізмів, які перешкоджають виробництву нектару. Відповідні тимчасові дозволи мають надаватися уповноваженим органом з оцінки відповідності.</p>

	До журналу пасіки вноситься наступна інформація стосовно підгодовування: тип продукту, дати, кількість та вулики, у яких застосовувався цей продукт.
6. Вимоги щодо лікування бджіл	<p>6.1. Заборонене таке хірургічне втручання, як обрізання крил у бджолиних маток. Забороняється знищення бджіл у стільниках як спосіб, пов'язаний зі збиранням продукції бджільництва.</p> <p>6.2. Застосування хімічно синтезованих традиційних ветеринарних лікарських препаратів або антибіотиків з профілактичною метою заборонене. Дозволяється застосовувати фізичні методи для дезінфекції пасік, наприклад, пару або відкритий вогонь.</p> <p>6.3. Якщо, незважаючи на усі профілактичні заходи, сім'ї захворіли або заражені паразитами, необхідно негайно розпочати їх лікування і за необхідності сім'ї слід ізолювати. У випадку зараження кліщем <i>Varroa destructor</i> можуть застосовуватися такі речовини, як: мурашина кислота, молочна кислота, оцтова кислота і щавелева кислота, а також ментол, тимол, евкалиптол або камфора.</p> <p>Якщо лікування проводиться хімічно синтезованими традиційними препаратами (за винятком тих, що вказувались в попередньому абзаці), в цей період сім'ї, до яких застосовується лікування, слід ізолювати, а увесь віск замінити воском з органічного бджільництва. В подальшому до цих сімей застосовується перехідний період.</p> <p>Знищення розплоду трутнів дозволяється лише для запобігання розповсюдженню кліща <i>Varroa destructor</i>.</p>

Рис 1. Детальні правила виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва

Визначено, що вулики виготовляються з природних матеріалів, а не в основному з природних матеріалів, які не створюють загрози забрудненню природного довкілля чи сільськогосподарської продукції. Незмінними залишились вимоги до виробництва бджолиного віску в органічних підрозділах та використання лише таких природних продуктів як прополіс, віск і рослинні олії. В даній частині уже прописана заборона обробки внутрішньої частини вуликів фарбами та/або іншими хімічними речовинами.

Під час відкачування меду вказана заборона використання хімічно синтезованих репелентів, а також відкачування меду із стільників за наявності в них розплоду. Так само як і в попередніх правилах, визначено, що після завершення продуктивного сезону у вуликах слід залишати для зимівлі запаси органічного меду та пилку, достатні для життєдіяльності бджіл.

Годівля бджолиних сімей також заборонена, з аналогічним виключенням, коли виживання бджіл є під загрозою у зв'язку з кліматичними умовами у строк між останнім відкачуванням меду та за 15 днів до початку наступного періоду медозбору. Дозволяється годувати бджіл органічним медом, органічним цукровим сиропом або органічним цукром.

Для захисту рамок, вуликів і стільників, зокрема від шкідників, дозволяється детальними правилами використовувати лише родентициди (тільки для застосування у пастках) і відповідні речовини, затверджені детальними правилами і сертифікаційним органом. Застосування фізичних методів для дезінфекції пасік (пара або відкритий вогонь) зберігається і з червня 2020 року.

Знищення розплоду трутнів дозволяється без змін лише для запобігання розповсюдженню кліща *Varroa destructor*. Аналогічними залишилися вимоги до лікування бджолиних сімей та застосування до них перехідного періоду

Оператори, що займаються органічним бджільництвом, будуть зобов'язані згідно нових вимог відображати в журналі обліку окрім інформації про використання кормів (тип, дата, кількість та вулики, де вони використовуються) ще й дані про вилучення, переробку та зберігання продуктів бджільництва а також інформацію про виймання стільників та операції з відкачування меду.

Так, додаткові вимоги містять зобов'язання операторів щодо відображення в обліку інформації про використання кормів, процесу виробництва продукції бджільництва та рух самої органічної продукції. Проте в частині вимог, детальні правила виробництва органічної продукції (сировини) бджільництва мають більш деталізований характер, зокрема, вимоги щодо розміщення пасік та годівля бджіл в зимовий період [8].

Дотримання правил виробництва операторами підтверджується щорічною сертифікацією. Орган сертифікації вибирається на розсуд виробника в залежності від ряду факторів та підтверджується укладанням договору. Якщо обіг чи виробництво органічної продукції відповідає встановленим вимогам та чинному законодавству, виробнику надається спеціальний сертифікат терміном на 15 місяців. У сертифікаті вказується найменування підприємства, код державного реєстру, галузь, статус органічної продукції, термін дії сертифікату та інформація про орган, який його видав. А якщо продукцію планують експортувати, то додатково укладається ще й договір з органом іноземної сертифікації.

Сертифікаційне рішення приймається після інспекції при наявності всіх необхідних документів. Тому важливим моментом успішного проходження перевірки є ступінь підготовки оператора до інспекції. Від моменту прийняття позитивного рішення настає перехідний (конверсійний) період, тривалістю від одного року. Також необхідно враховувати, що вартість сертифікації зале-

жить від ряду факторів: виду виробництва, кількості землі та виробників, що сертифікуються та включає безпосередньо вартість сертифікату та лабораторні аналізи. Інспекційні перевірки у вартість сертифікації не включаються та оплачуються додатково. Порядок сертифікації виробництва та обігу органічної продукції затверджується Кабінетом Міністрів України а всі оператори ринку органічної продукції повинні бути включені в реєстр виробників органічної продукції, ведення якого регулюється Міністерством аграрної політики. Проекти відповідних нормативно-правових актів розробляються. Необхідно також враховувати, що тривалість перехідного періоду в бджільництві від одного року, протягом якого продукція не може маркуватись та продаватись як органічна.

Кожна країна яка виробляє органічний мед, має у першу чергу дотримуватись національних стандартів на органічну продукцію, якщо вона виступає експортером, то і вимог країни-імпортера. У стандартах зазначаються вимоги до технологій утримання, розведення і виробництва, правила й порядок сертифікації і контролю.

На ринку України станом на 2020 рік працюють 18 сертифікаційних органів, сертифікована якими органічна продукція може безперешкодно експортуватися з України до Європейського Союзу, де вартість даної продукції значно вища, але лише одна з них є українською - «Organic Standard» («Органік Стандарт»). Вона була заснована у 2007 р. у рамках швейцарсько-українського проекту «Сертифікація в органічному сільському господарстві та розвиток органічного ринку в Україні». Її основна діяльність - інспекція та сертифікація органічного виробництва рослинництва, тваринництва, заготівлі дикорослих продуктів, бджільництва, аквакультур, добрив та їх експорт-імпорт. «Organic Standard» сертифікує продукцію бджільництва орієнтуючись на вимоги країн-імпортерів продукції. У 2019 році сертифікацію в «Organic Standard» проходять близько 70 пасік. В основному, це господарства, які тримають від 100 до 1000 вуликів. Також сертифікуються не лише виробники, а й переробники меду, що є великими експортерами. За даними «Органік Стандарт» в 2018 році було експортовано близько 400 тонн органічного меду.

Не зважаючи на екологічну ситуацію в країні, українські бджолярі виробляють якісний органічний мед. Так як основна частина меду експортується до Європи (300 т. меду в 2018 р), то вітчизняні бджолярі орієнтуються на чинні європейські вимоги безпеки виробництва органічного меду (Регламент Комісії (ЄС) №889/2008 «Детальні правила щодо органічного виробництва, маркування і контролю для впровадження Постанови Ради (ЄС) №834/2007 стосовно органічного виробництва і маркування органічних продуктів»).

Вони регулюють вимоги відносно походження, розмноження та відтворення тварин, умов утримання тварин (вимоги до розміщення пасік, вуликів, бджолиного воску та використання неорганічного бджолиного воску), відгодівля та корми (походження кормів для бджіл, особливості

підгодівлі бджіл), лікування та здоров'я (особливості догляду за бджолами, профілактика захворювань, лікування у випадку хвороби чи зараження сімей), виробництво та переробка (вимоги до відкачування меду, паралельне виробництво в бджільництві, вимоги до обладнання та посуду, що застосовується в процесі виробництва). Критеріями, які відрізняються або не відображені у вищеперерахованих правила є те, що:

Уповноважений орган влади може надавати тимчасові дозволи на відтворення пасік неорганічними бджолами лише у випадку високої смертності бджіл, спричиненої проблемами зі здоров'ям або катаклізмами за відсутності можливості використання бджіл з органічних пасік;

Пасіки повинні розміщатися на достатній відстані від джерел, які можуть викликати забруднення продуктів бджільництва або погіршення здоров'я бджіл. Зона розташування пасіки реєструється (на карті відповідного масштабу з переліком місць розташування вуликів), а вулики ідентифікуються. Сертифікаційний орган слід в узгоджений термін інформувати про переміщення пасік;

Бджолиний віск для нових сімей має бути вироблений у органічних підрозділах та відповідно не забруднений речовинами, які не дозволені до використання в органічному виробництві;

Застосування хімічно синтезованих традиційних ветеринарних лікарських препаратів або антибіотиків з профілактичною метою заборонене;

З метою захисту рамок, вуликів і стільників, зокрема, від шкідників, дозволяється використовувати лише родентициди (тільки для застосування у пастках) і відповідні продукти;

Якщо, незважаючи на усі профілактичні заходи, сім'ї захворіли або заражені паразитами, необхідно негайно розпочати їх лікування і, за необхідності, сім'ї слід ізолювати;

Ветеринарні лікарські препарати можуть використовуватися в органічному бджільництві лише якщо таке використання дозволене у відповідній країні-учасниці;

В ході відкачування меду забороняється застосовувати хімічно синтезовані репеленти. Також забороняється відкачувати мед зі стільників з розплодом;

Інформація про виймання рамок і відкачування меду заноситься до журналу пасіки;

Якщо це необхідно з метою забезпечення можливості для певного господарства започаткувати або підтримати органічне виробництво за наявності кліматичних, географічних або структурних обмежень, з метою запилювання оператор може мати органічні і не органічні бджільницькі підрозділи в одному господарстві за умови виконання усіх правил органічного виробництва, за винятком положень щодо розміщення пасік. У цьому випадку продукт не може реалізовуватися як органічний;

Спори, обладнання та посуд мають піддаватися належному очищенню і дезінфекції задля запобігання перехресному інфікуванню і утворенню носіїв хвороб.

Від моменту подання заявки власником до набуття статусу органічної пасіки – встановлюється перехідний період. Надалі, органічна сертифікація пасіки проводиться щороку на добровільній основі. Етапи проведення сертифікації органічної продукції сільського господарства в Україні відображені на рис. 2.

Значна кількість громадських організацій та виробників-ентузіастів сприяє розвитку вітчизняного органічного сектору. Завдяки їм Україна увійшла до десятки країн світу по обсягу збору дикоросів. В Україні, за даними «Organic Standard», зареєстровано 550 тис.га під сертифікованими дикоросами (травами, ягодами і грибами) які є потенційними територіями для ведення органічного

бджільництва з найменшими затратами та зареєстровано 33 господарства, що займаються органічним бджільництвом. Лідируючі позиції по кількості органічних пасік належить Миколаївській області (9 пасік). Проте в магазинах українських міст органічного меду мало, він представлений лише п'ятьма компаніями-виробниками – ТОВ «Біхайв» (натуральний мед акацієвий, гречаний, різнотрав'я та соняшниковий), ТОВ «Сан Бі Україна» (мед натуральний квітковий), ТОВ «Органік Оригінал» ТМ «Екород» (мед різнотрав'я та акацієвий), ТОВ «Юкреніан Бі» та ПП «Галекс-Агро». Ціна такого меду на 30–35% дорожча за конвенційний [9].

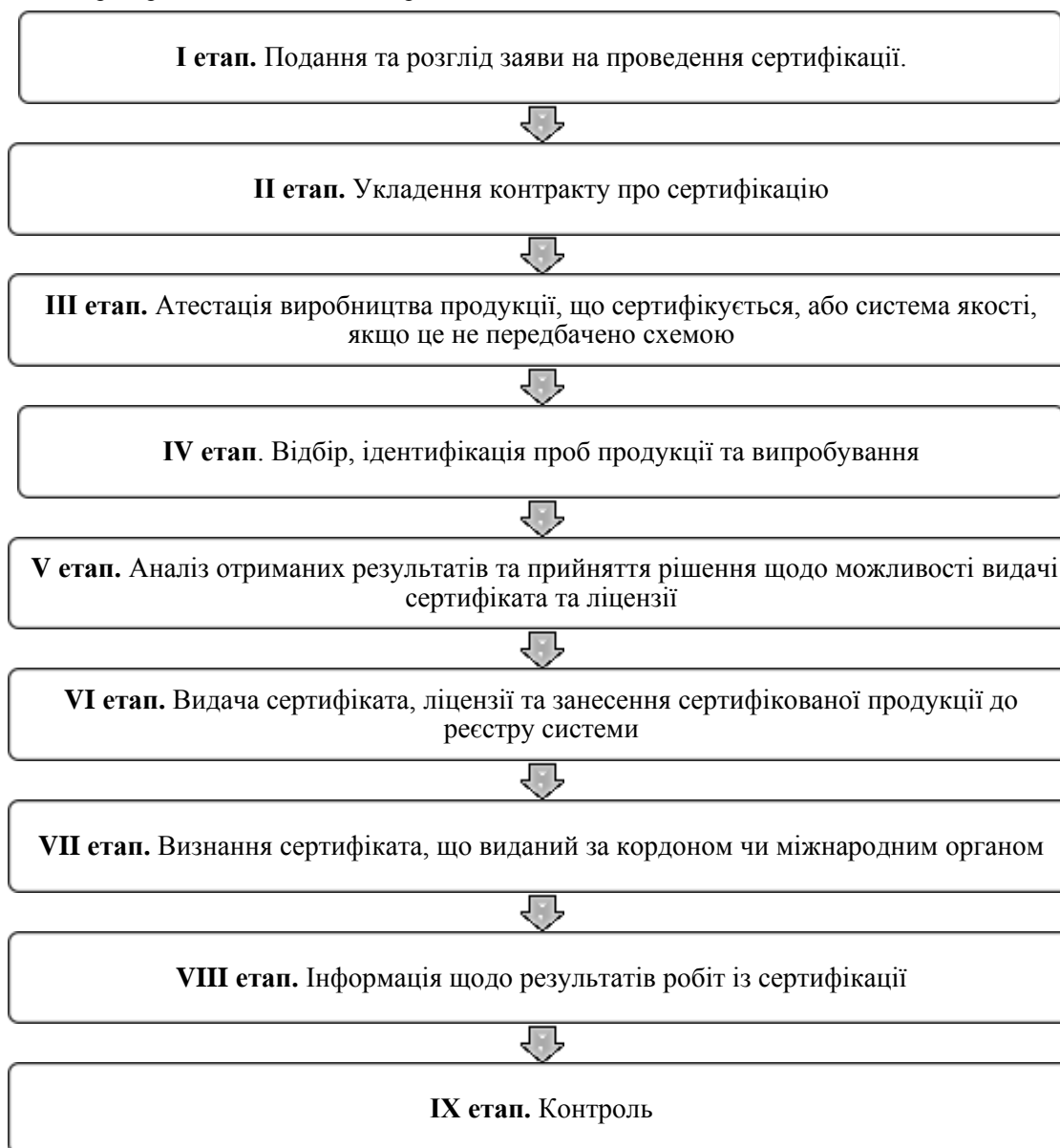

Рис.2. Етапи проведення сертифікації органічної продукції сільського господарства в Україні (сформовано автором)

В цілому, за даними прес-служби Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), вартість українського меду є однією з найнижчих у світі попри третє місце серед світових експортерів, та становить лише 1,98 доларів США

за кілограм. Основною причиною низької ціни є те, що 99% усього меду експортується в бочках, без бренду та фактично без доданої вартості. Іншою причиною є те, що близько 90% експортованого

меду є монофлорний мед з соняшнику. Даний фактор не враховує споживчий попит найбільших країн імпортерів органічного меду. Європейські споживачі зорієнтовані на різноманіття сортів меду та інноваційні продукти з новими цікавими смаками (з прянощами, з горіхами та ягодами, травами, гострий мед із перцем, крем-мед і т.д.). Використовуючи природно-кліматичний потенціал, у 2018 році Україна експортувала до ЄС 71% свого меду, де попит на дану продукцію зростає. Так, європейські ціни на квітковий мед – близько 5,3 євро/кг, на крем-мед – 6,6 євро/кг. Органічний мед коштує набагато дорожче: квітковий – 13,3 євро/кг, а монофлорна акація – вже 14,1 євро/кг.

Купуючи органічну продукцію споживач платить не лише за неї, а і за сформовану в його уяві цінність про дану продукцію – якісна продукція, здорова їжа, здоров'я покупця та його родини, збереження навколишнього середовища, відтворення природних ресурсів, мода тощо. Саме ця цінність, на наш погляд, і лежить в основі сучасного ціноутворення на органічну продукцію (рис.3).

Тому, цінність органічної продукції пропонується визначати на підставі безперервного моніторингу уподобань споживачів, їх можливостей, макроекономічних чинників, тощо. Важливою складовою додаткових витрат, що формує ціну органічної продукції є вартість сертифікації. Наприклад вартість сертифікації в «Organic Standard» коштує від 15 тисяч грн, проте вона є дешевшою за сертифікацію іноземними компаніями і саме вартість є одним із визначальних факторів при виборі сертифікаційного органу.

Зменшуючи енергоємність сільськогосподарського виробництва можна одночасно підвищити конкурентоспроможність товаровиробників продукції бджільництва як на внутрішньому так і на міжнародних ринках. Ліси, на відміну від інших сільськогосподарських угідь, значно менше піддаються хімічному впливу засобів захисту, тому саме їх можна розглядати з найбільшою ймовірністю як потенційні території для ведення органічного бджільництва [10].

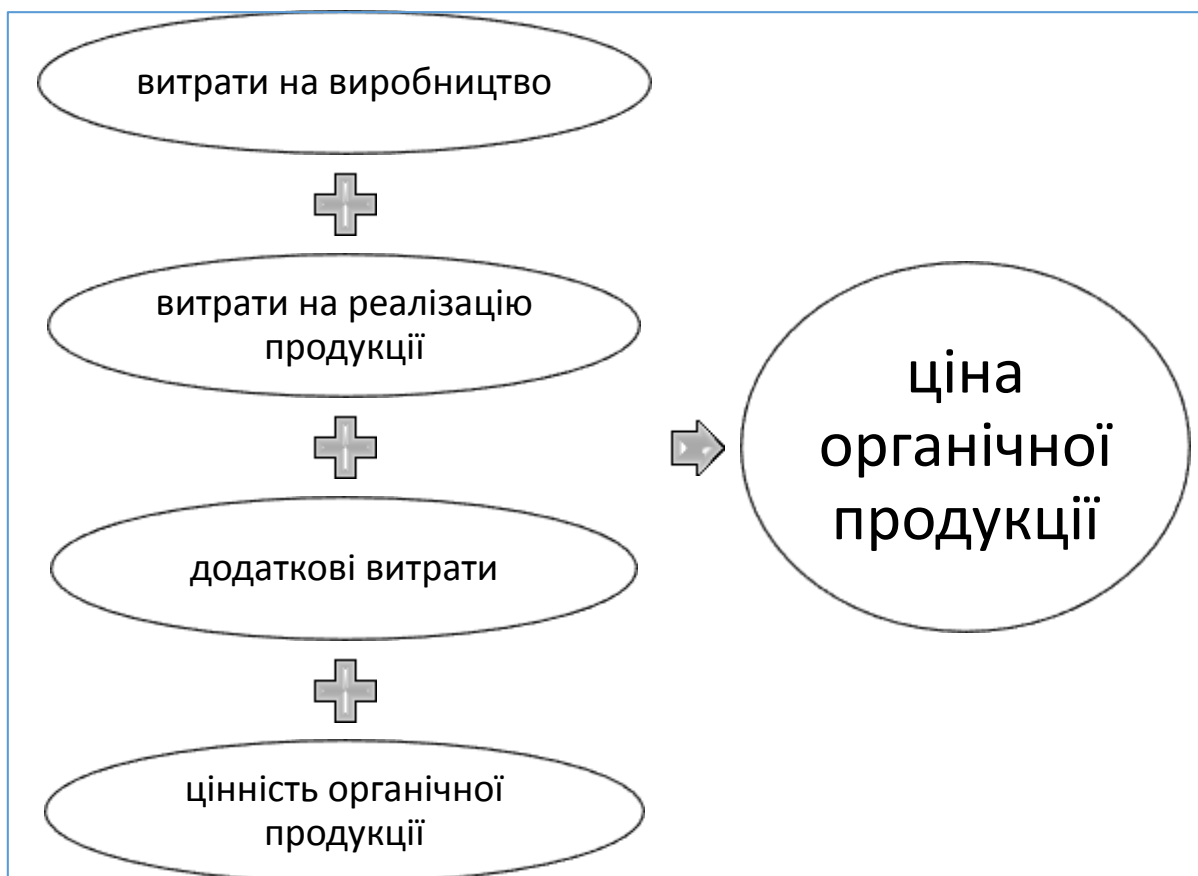

Рис.3 Механізм формування ціни на органічну продукцію (власна розробка автора)

Однак, без відповідного рівня економічного ефекту виробники органічної продукції втрачають зацікавленість у виробництві, переорієнтовуються на його прибуткові види.

В цілому, на ефективність функціонування органічного бджільництва впливають ряд чинників, які можна розділити на фактори мікро та макропідходу (рис. 4).

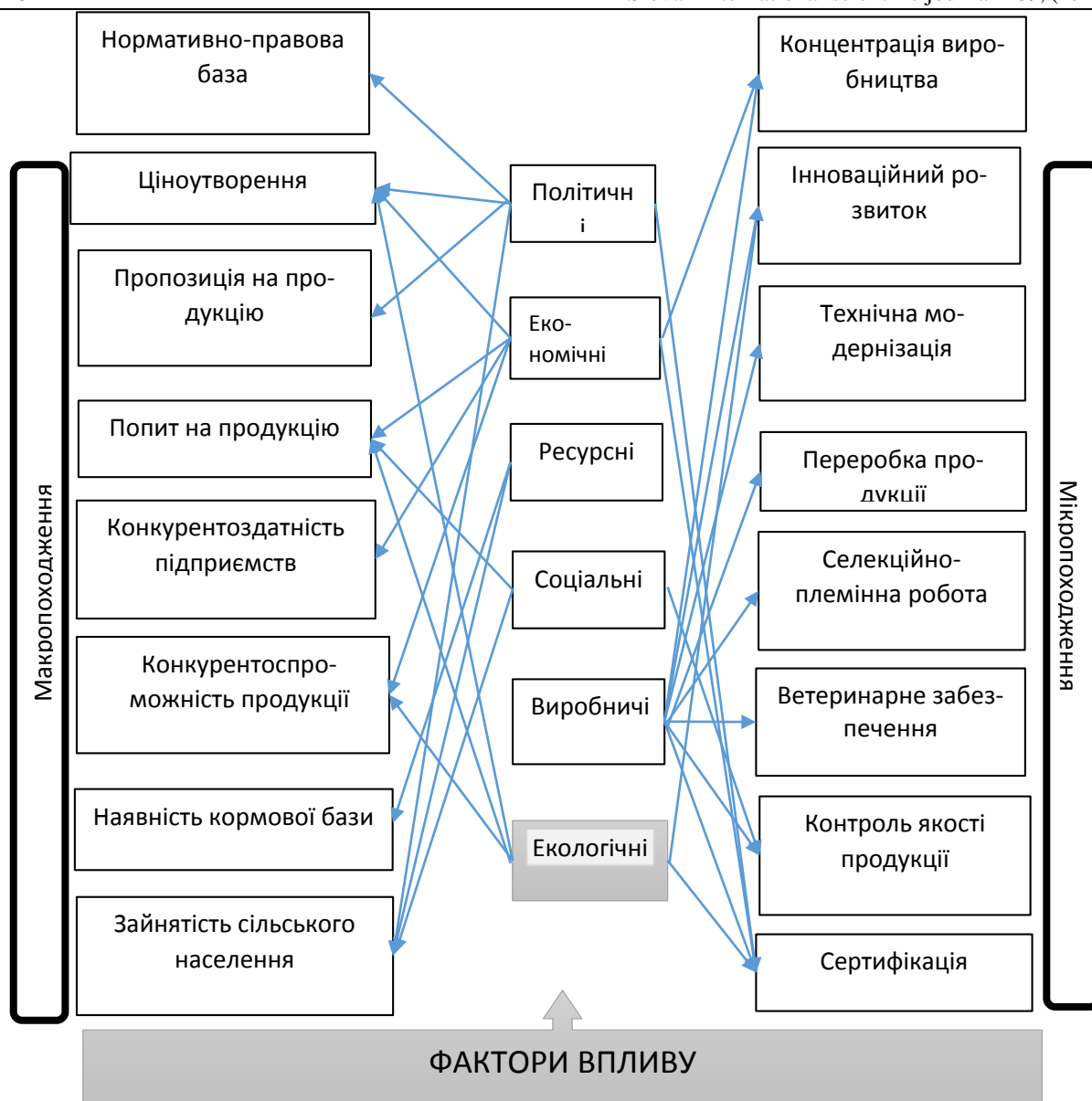

Рис 4. Чинники впливу на ефективність функціонування органічного бджільництва

При будь-якій господарській діяльності можливе виникнення ризику- непередбачуваної події, яка впливатиме на отримання прибутку або призведе до втрат. Особливо актуальним дане питання є для виробників органічної продукції та вимагає більш детального аналізу ризиків такої діяльності.

Згідно опитування американських фермерів виявлено три категорії ризиків органічного виробництва сільськогосподарської продукції:

1. ризики, аналогічні звичайному сільському господарстві;
2. ризики, що відрізняються від тих, які присутні в традиційному сільському господарстві, та є тимчасовими;
3. ризики, що значно відрізняються від звичайного виробництва.

До першої групи таких ризиків відносять:

- ризик зменшення доходів через несприятливі кліматичні умови
- ризик втрати доступу до виробничих ресурсів

– ризик втрати підтримки зі сторони держави (підвищення податків, анулювання субсидій).

Ефективним способом керування даними ризиками є можливість підвищення ціни і різноманітність вибору виробництва.

До другої групи ризиків «ризиків, що відрізняються від тих, які присутні в традиційному сільському господарстві, та є тимчасовими» відносять:

- ризик тимчасового зниження врожайності культур внаслідок переходу на органічні методи ведення господарства;
- проблема збуту продукції при виході продукції фірми на новий ринок.

Ризики третьої групи, що значно відрізняються від звичайних, характеризуються іншим характером виробництва органічної продукції та побудова іншої збутової системи. Характерним для даної групи ризиків є те, що вони мають довготривалий характер та потребують застосування нових дієвих інструментів управління ними [11].

Дану класифікацію можна застосовувати і для органічних виробників продукції бджільництва.

Загалом, ризики в органічному бджільництві можна поділити на дві категорії: ризики виробничої діяльності та ринкові ризики (рис 5).

На сьогоднішній день в усьому світі спостерігається зменшення популярності бджіл, що пов'язують з поширенням традиційних хвороб (зараження кліщем варроа) та інтенсивне застосування хімічних засобів у рослинництві. Президент Союзу

пасічників України, Володимир Стретович відмічає, що для відтворення 20 бджолиних сімей потрібно близько \$ 1000, а загинути може від 20 до 100 бджолосімей, що є дуже витратним. За даними Держпродспоживслужби, в 2018 році в Україні загинуло майже 45 тисяч бджолосімей. Це призвело до втрат на суму більш ніж 130 млн грн.

ЗАХОДИ ПО МІНІМІЗАЦІЇ РИЗИКІВ

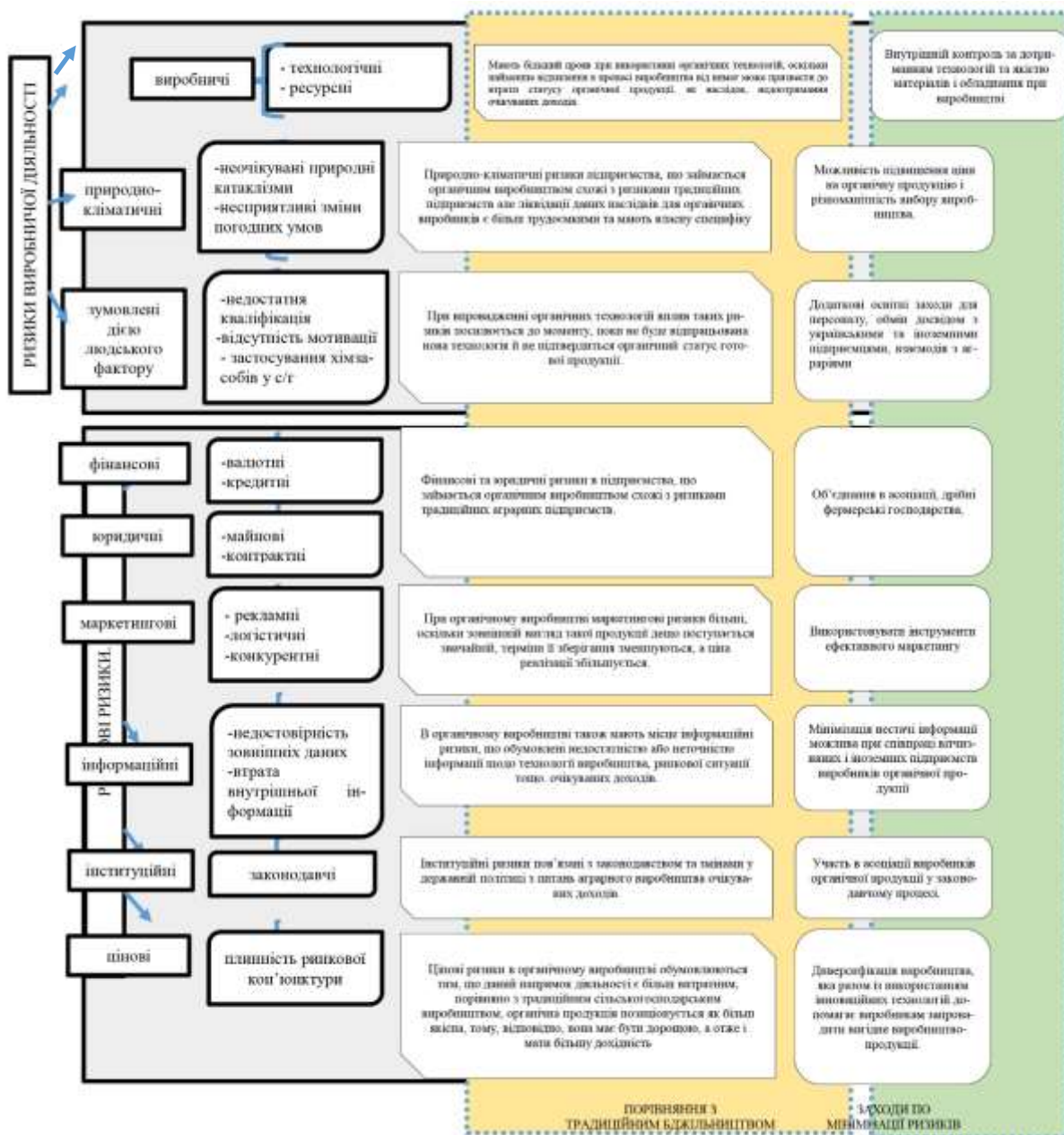

Рис 5. Елементи управління ризиками в органічному бджільництві

Найбільш ефективним способом уникнення масового зникнення бджіл є добре налагоджена комунікація між пасічниками та агровиробниками через своєчасне інформування про строки та місце застосування хімічних засобів у рослинництві. Саме тому, фахівцями громадської організації «Гранд-Експерт» було розроблено та впроваджено систему автоматичного оповіщення зареєстрованих пасік у всій Україні про заплановану обробку полів, після

надходження відповідної інформації від агровиробників. Це дозволяє мінімізувати збитки, вчасно впроваджуючи захисні заходи. Про важливість даної проблематики свідчить також запропонований алгоритм дій із запобігання отруєнню бджіл «Вісім кроків для врятування бджіл від засобів агрохімії» експертом відділу секторальної політики компанії GFA Consulting Group (Німеччина) Романом Смоловим (рис 6.).

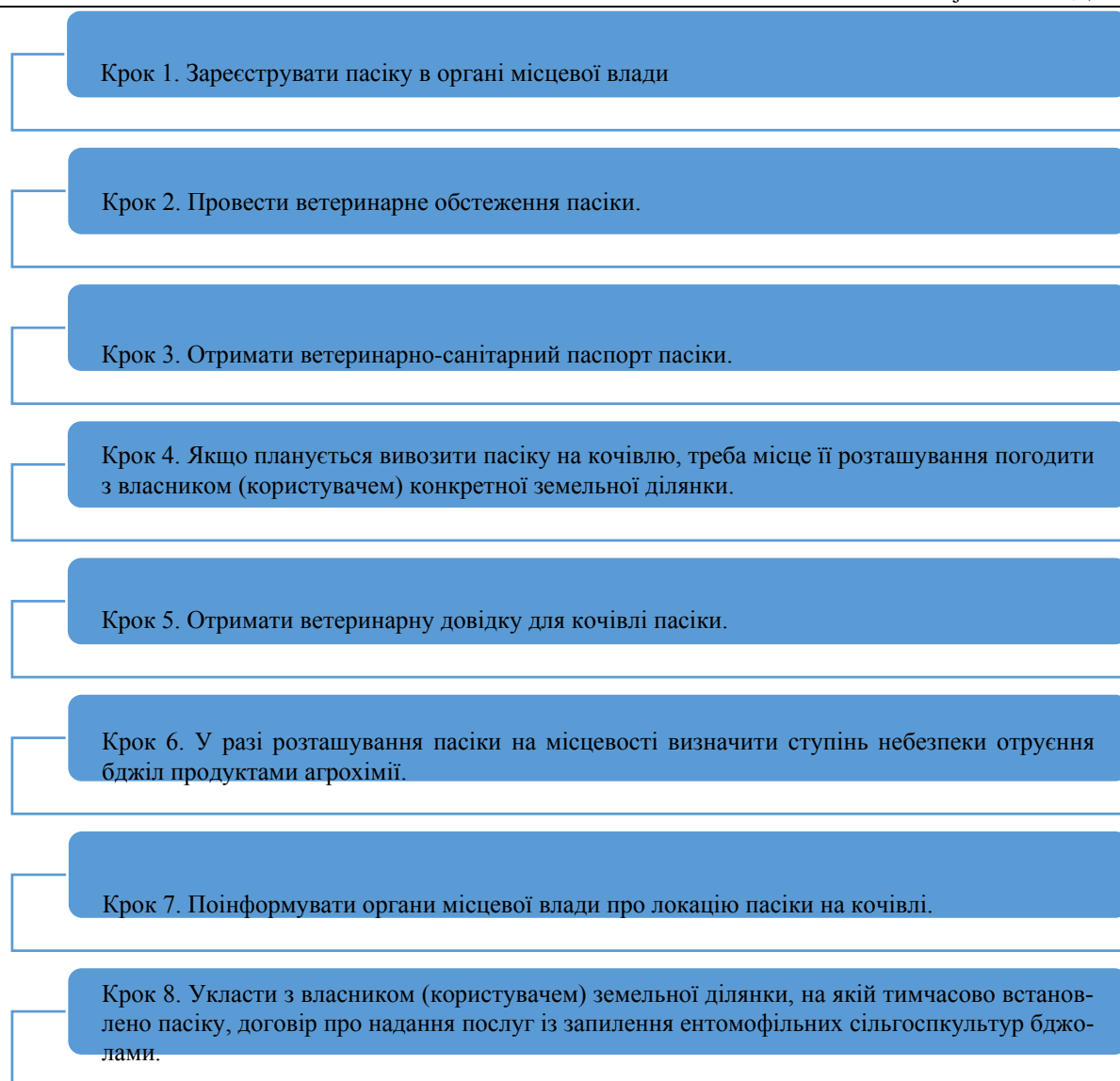

Рис 6. Алгоритм дій із запобігання отруєнню бджіл

Даний алгоритм вимагає певних узгодженостей дій, якщо власники пасік і агровиробник є різними суб'єктами господарювання. Проте в кінцевому результаті маємо більшу ефективність виробництва не лише продукції бджільництва а й вирощування сільськогосподарських культур, плодовоовочевої продукції та покращення екосистеми в цілому.

Особливо важливе значення має ентомофільне запилення при органічному виробництві, де урожайність сільськогосподарських культур забезпечується максимально природними способами без застосування агрохімічних засобів.

Загалом, до основних заходів управління ризиками в органічному бджільництві можна віднести:

- модернізацію виробничих комплексів, що підвищує їх виробничу ефективність;
- виробництво власного органічного воску та прополісу для запобігання недоступності ресурсів і мінімізації втрат;
- налагодження збутових ланцюгів і систем контролю якості;

- налагодження комунікації з агровиробниками;

- об'єднання в асоціації та кооперативи, для забезпечення обміном досвіду та підтримки розвитку виробництва.

Отже, виробництву органічної продукції бджільництва в умовах сьогодення притаманна низка різноманітних ризиків. Також, існує ряд факторів, що перешкоджають розвитку органічного виробництва:

- недосконале нормативно-правове забезпечення;
- відсутність фінансової підтримки держави;
- низький рівень поінформованості споживачів і виробників щодо органічної продукції.

Для подальшого розвитку органічного виробництва доцільно запровадити систему мінімізації різних видів ризиків.

Для реалізації власної продукції, кожен виробник враховує організаційні, технологічні, економічні та соціальні особливості при виборі збутової системи та обранні маркетингової стратегії (рис. 7).

Найбільш оптимальними для виробників органічної продукції є застосування наступних стратегій:

1. «Зміни маркетингових каналів». Базується на організації власної системи розподілу (роздрібна торгівля), зверненні до послуг нових посередників та збільшенні кількості складських приміщень.

2. «Зміни організації продажу». Передбачає підбір форм і методів продажу, реорганізацію торговельних та впровадження системи преміювання торгових посередників.

3. «Підвищення рівня сервісу». Заключається в оптимізації термінів опрацювання замовлень, доставки продукції до споживача та покращення пакування товару.

В основному, органічні виробники, в тому числі і виробники продукції бджільництва, при виборі каналів збуту, звертаються до європейського досвіду. Так, в Європі, органічну продукцію, в основному (70%), реалізують через мережу роздрібно торгівлі, 15% це прямі продажі через ринки і 15% - продажі через спеціалізовані магазини [12]. За да-

ними онлайн-анкетування, в Україні 34% споживачів купують органічну продукцію через мережі супермаркетів, 23% – в спеціалізованих магазинах, 11% - безпосередньо у виробника і лише 5% - через мережу інтернет. Тому необхідно враховувати дані особливості при виборі методів, форм та каналів збуту.

Виробництво органічної продукції бджільництва є важливим для українського бджільництва в цілому, так як дана продукція користується попитом як на внутрішньому ринку так і на зовнішньому, та має значно вищу ціну. Проте, для того щоб українська органічна продукція була більш конкурентною, потрібна також підтримка з боку держави через наукові розробки щодо збільшення виробництва продукції бджільництва, її стандартизацію й систему оцінки відповідно до світових вимог. Формування системи органічного бджільництва має стати пріоритетним у довгостроковій стратегії дій нашої країни з огляду на низку певних факторів. Наприклад, виробництво органічного меду можливе на природно-заповідних територіях України, площа яких становить 2,8 млн га.

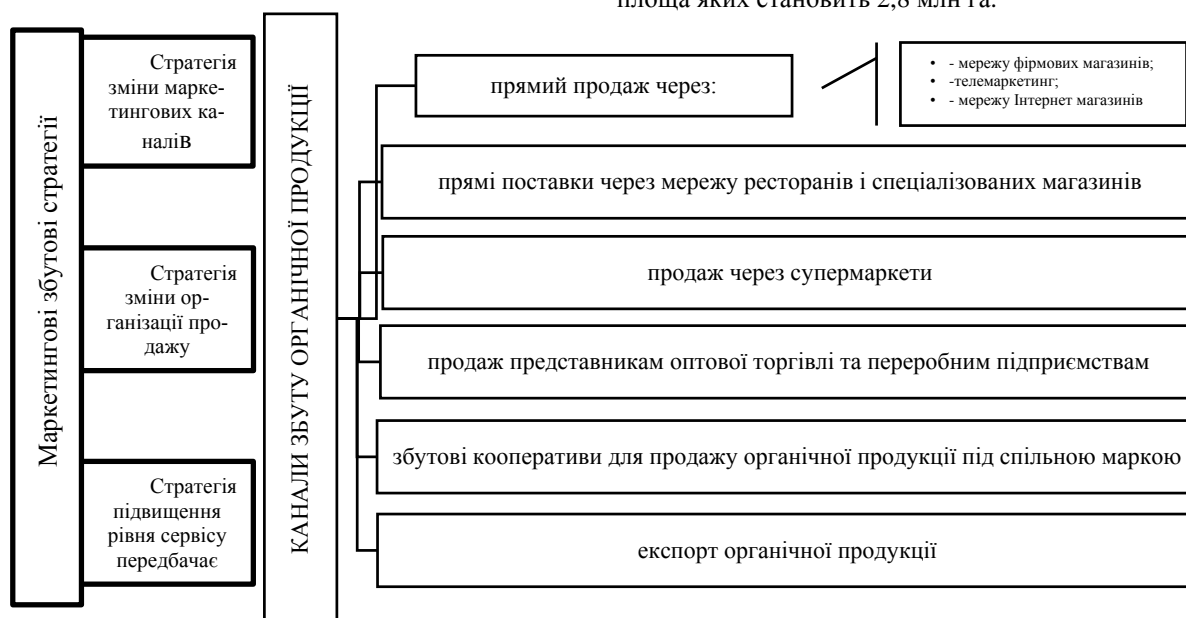

Рис. 7. Основні маркетингові стратегії та канали збуту органічної продукції

Якщо органічне бджільництво вимагає затрат на органічне землеробство і пасічництво та в цілому залежить від взаємодії з сільськогосподарськими агровиробниками, то бджоловедення на природоохоронних територіях є економічно дешевшим.

Перспективним є також виробництво органічної продукції бджільництва на уже сертифікованих землях. Шляхом кооперації можна здешевити сертифікацію застосовуючи так звану систему «групової сертифікації»

Основними перепонами для розвитку галузі бджільництва в Україні на думку П'яківського В. М. є:

– недостатній рівень селекційно-племінної роботи, що проявляється через відсутність ефективного контролю якості племінного матеріалу;

– погіршення якості продукції через порушення вимог використання ветеринарних препаратів при лікуванні та профілактиці хвороб бджіл;

– порушення технології виробництва, переробки та фасування продукції;

– отруєння бджіл хімічними засобами захисту рослин через несвоєчасне інформування про їх використання та порушення в технологічних режимах обробки сільськогосподарських ентомофільних культур.

Отже, в сучасних умовах господарювання для подальшого розвитку галузі бджільництва необхідно:

- здійснювати технологічну модернізацію виробництва використовуючи інноваційні технології;

- створювати інфраструктуру галузі з наявністю дрібнотоварного виробництва, великих промислових бджологосподарств а також обслуговуючих кооперативів;

- посилити селекційно-племінну роботу і ветеринарне забезпечення;

- розвивати внутрішній ринок.

Шляхами реалізації даних завдань може стати:

- пільгове кредитування та державна підтримка через виділення державних дотацій;

- формування розгалуженої системи лізингу спеціалізованого обладнання для галузі бджільництва;

- формування дієвого механізму контролю виробництва, переробки та реалізації продукції бджільництва та посилення контролю за дотриманням ветеринарно-санітарних вимог;

- створення інформаційної бази посівів ентомофільних сільськогосподарських рослин;

- запровадження дієвого механізму співпраці з агровиробниками а також забезпечення дотримання плану природного районування бджіл, збереження та репродукція аборигенних бджіл;

- популяризація меду як екологічного продукту і як заміника цукру (природній підсолоджувач);

- створення цікавих продуктів з доданою вартістю (соуси з додаванням меду, медові напої, мило, косметика), знайти оригінальні сорти (наприклад медові мікси) та цінні властивості меду (підкреслити високу бактерицидність).

Тому, для ефективного функціонування галузі органічного бджільництва насамперед необхідно:

- використовувати наявний природно-кліматичний потенціал (природоохоронні території та сертифіковані сільськогосподарські землі);

- розробити спеціальні нормативно-правові акти та систему сертифікації, що адаптовані до міжнародних і європейських вимог та імплементувати їх у виробництво та суспільство;

- створити дієвий механізм державної підтримки підприємств, що трансформують власне виробництво і перебувають на стадії перехідного періоду (низькі кредитні ставки, юридична підтримка, компенсація вартості органічної сертифікації) та контролю;

- підтримувати та стимулювати розвиток органічного ринку через поширення інформації, створення дорадчо-консультативних служб та науково-освітніх центрів;

- вихід на міжнародний ринок органічної продукції як готового товару з власним брендом та доданою вартістю а не просто сировиною.

Все це сприятиме збільшенню кількості органічних підприємств, зростанню зайнятості населення та збільшить доходи товаровиробників.

Список літератури

1. Ракович О. А., Кравчук І.І. Органічне виробництво у формуванні підприємницького потенціалу

сільських територій. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: О. О. Євенок, 2018. С. 126–134.

2. Ковальчук І.І., Федорук Р.С. Формування органічного виробництва продукції бджільництва та його наукове і нормативне забезпечення. Аграрний тиждень. 2013. № 8–9. С. 262-266.

3. Лосев О.М., Головецький І.І., Білоус Д.О. Розвиток органічного виробництва продукції бджільництва у світі та в Україні. Пасіка. 2015. № 11. С. 2–4.

4. Пясковский В.М., Вербельчук Т.В., Вербельчук С.П. Украина на пути к органическому пчеловодству. Мат. II Межд. науч. практ. конфер.(3-4 марта 2015 г.) «Биотехнологические аспекты развития современного пчеловодства». Киров: НИИСХ Северо – Востока. 2015. С. 131– 138.

5. Єфіменко Т.М., Односум Г.В. Що завдає бджільництву збитків? Прогноз перебігу зимівлі бджіл в Україні на 2015-2016 роки. Пасіка. 2015. № 12. С. 7–9.

6. Шкуратов О. І. Організаційно-економічні основи екологічної безпеки в аграрному секторі України: теорія, методологія, практика: монографія. К. : Д К С -Ц ентр, 2016. 356 с.

7. Мелешко К. Медовий бізнес: світові тренди. Пропозиція - Головний журнал з питань агробізнесу. URL:

<https://propozitsiya.com/ua/medovyy-biznes-svitovi-trendy>.

8. Про затвердження Порядку (детальних правил) органічного виробництва та обігу органічної продукції: Постанова від 23.10. 2019 р. № 970. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/970-2019-%D0%BF>.

9. П'ясківський В. М., Вербельчук Т.В., Вербельчук С.П., Барановська В.А. Перспективи органічного бджільництва на Поліссі. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. матеріалів доп. учасн. IV Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир : О. О. Євенок, 2016. С. 170–176.

10. П'ясківський В. М., Вербельчук Т.В., Вербельчук С.П. Перспективи Житомирщини у виробництві органічного меду. Органічне виробництво і продовольча безпека : зб. доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: О. О. Євенок, 2018. С. 138–143.

11. Тишук І. О., Мірзоева Т.В. Ризики розвитку органічного виробництва в Україні. Органічне виробництво і продовольча безпека: зб. доп. учасн. VI Міжнар. наук.-практ. конф. Житомир: О. О. Євенок, 2018. С. 286–290.

12. Сопільняк І. С. Особливості формування стратегії збуту органічної продукції вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка. 2018. Вип. 1. С. 63-68.

URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2018_1_11.

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ****Томащук І.В.***асистент кафедри аналізу та статистики
Вінницький національний аграрний університет,
Україна, Вінниця***STATE REGULATION AS A TOOL FOR INCREASING THE COMPETITIVENESS OF RURAL
AREAS OF UKRAINE****Tomashuk I.***assistant of the department of analysis and statistics
Vinnytsia National Agrarian University
Ukraine, Vinnytsia***Анотація**

У статті досліджено основні складові впливу державного регулювання на стійкий розвиток сільських територій України. Зазначено, що стратегія ефективного розвитку сільських територій повинна ґрунтуватися на прискореному розвитку їх інвестиційно-інноваційного потенціалу. Наголошено про необхідність державного фінансового регулювання розвитку сільських територій, яка зумовлена тим, що за будь-якого типу економічної системи основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можуть бути задоволені через ринковий механізм. Визначено, що стабільний місцевий економічний розвиток надає можливості працевлаштування економічно активного населення в регіоні, і є основою для підвищення добробуту місцевих мешканців, сприяє підвищенню якості життя на всій території країни. Зроблено висновки, що економічна політика сільських територій має ґрунтуватись не на модифікаціях управлінського впливу, а на побудові господарського інституту власних системних структурно-економічних зрушень, можливостей використання власного потенціалу.

Abstract

The article examines the main components of the influence of state regulation on the sustainable development of rural territories of Ukraine. It is stated that the strategy of effective development of rural territories should be based on accelerated development of their investment and innovative potential. It is emphasized the need for state financial regulation of rural development, which is due to the fact that for any type of economic system, the main purpose of the state is to provide financial resources for those needs that cannot be met through the market mechanism. It is determined that stable local economic development provides employment opportunities for economically active population in the region and is a basis for improving the well-being of local residents, contributing to improving the quality of life throughout the country. It is concluded that the economic policy of rural territories should be based not on the modifications of managerial influence, but on the construction of an economic institute of its own systemic structural and economic shifts, opportunities to use its own potential.

Ключові слова: сільські території, управління розвитком, реформування, державна підтримка, децентралізація, модернізація.

Keywords: rural areas, development management, reform, state support, decentralization, modernization.

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах формування ринкових відносин на селі, особливо в період економічної нестабільності в країні, дослідження передумов забезпечення збалансованого потенціалу сільського розвитку на основі внутрішньо орієнтованих мотиваційних чинників, обґрунтування пріоритетних видів економічної діяльності сільських територій регіону з дотриманням екологічних вимог стає вкрай актуальним. Одним з основних напрямів реформування механізму управління регіональним розвитком є розвиток місцевої ініціативи [2; 18]. Сьогодні сільські території і поселення країни перебувають під впливом суперечливих процесів реформування економічної основи їхнього розвитку, що посилює невизначеність і обумовлює появу соціальних ризиків у частині організації господарської діяльності та одержання населенням необхідного рівня трудового доходу і, відповідно, рівня та якості життя.

Здійснювані наразі трансформаційні зміни на сільських територіях на тлі процесів децентралізації чинної системи управління створюють нові умови, більш чи менш сприятливі для успішної організації життєдіяльності сільського населення за місцем проживання.

Поглиблення євроінтеграційних процесів вимагають формування нової моделі сільського розвитку, адаптованої до світових стандартів, посилюють його роль у соціально-економічному розвитку України та її регіонів.

Таким чином, тематика, яка розглядається у статті, а саме управління та державне регулювання як невід'ємна умова розвитку потенціалу сільських територій є досить актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що перешкоди ефективного розвитку сільських територій перебувають у центрі уваги наукових розвідок багатьох науковців та практиків – еконо-